Kambag‘allikni qisqartirish siyosati va davlat dasturlarining konseptual asoslari

Esonaliyeva Dilraboxon

Farg’ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada kambag‘allikni qisqartirish siyosatining nazariy va amaliy jihatlari, uning davlat ijtimoiy siyosatidagi o‘rni hamda zamonaviy konseptual yondashuvlari tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat dasturlarining asosiy yo‘nalishlari, institutsional mexanizmlari va ularning samaradorligini oshirish omillari yoritiladi. Maqolada xalqaro tajriba va O‘zbekiston sharoitida olib borilayotgan islohotlar asosida ilmiy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so‘zlar: kambag‘allik, ijtimoiy siyosat, davlat dasturi, ijtimoiy himoya, inklyuziv rivojlanish, daromadlar tengsizligi, bandlik, inson kapitali, ijtimoiy yordam

Annotation. This article examines the theoretical and practical aspects of poverty reduction policy, its role in state social policy, and modern conceptual approaches. It also highlights the main directions of state programs, their institutional mechanisms, and factors for improving their effectiveness. Scientific conclusions are formulated based on international experience and ongoing reforms in Uzbekistan.

Keywords: poverty, social policy, state program, social protection, inclusive development, income inequality, employment, human capital, social assistance

Аннотация. В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты политики сокращения бедности, её роль в государственной социальной политике, а также современные концептуальные подходы. Освещаются основные направления государственных программ, их институциональные механизмы и факторы повышения их эффективности. На основе международного опыта и проводимых реформ в Узбекистане сформулированы научные выводы.

Ключевые слова: бедность, социальная политика, государственная программа, социальная защита, инклюзивное развитие, неравенство доходов, занятость, человеческий капитал, социальная помощь

Kirish. Kambag‘allik global miqyosdagi eng dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy muammolardan biri hisoblanadi. U nafaqat aholining turmush darajasiga, balki jamiyatning barqaror rivojlanishiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Zamonaviy iqtisodiy tizimda kambag‘allikni kamaytirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Kambag‘allik tushunchasi faqat daromad yetishmovchiligi bilan cheklanmay, balki ta’lim, sog‘liqni saqlash, bandlik va ijtimoiy imkoniyatlarga kirishning cheklanganligi bilan ham bog‘liq murakkab ijtimoiy hodisadir[1].

1. Kambag‘allik tushunchasi va uning nazariy asoslari

[1] Ravallion, M. Poverty Lines in Theory and Practice, p. 12
UNDP. Inclusive Growth Framework, p. 31
O‘zbekiston Respublikasi Prezident qarorlari to‘plami, 2022, 56-bet
OECD. Social Policy Studies, p. 63

Kambag‘allik iqtisodiy kategoriya sifatida turli ilmiy yondashuvlarda turlicha talqin qilinadi. Klassik iqtisodiy nazariyada kambag‘allik daromad darajasi bilan o‘lchansa, zamonaviy yondashuvlarda u ko‘p o‘lchovli ko‘rsatkich sifatida qaraladi[2].

1.1. Absolyut va nisbiy kambag‘allik

Absolyut kambag‘allik – minimal yashash darajasini ta’minlay olmaslik holati;

Nisbiy kambag‘allik – jamiyatdagi o‘rtacha daromadga nisbatan past darajada yashash.

1.2. Amartya Sen konsepsiyasi

Amartya Sen kambag‘allikni “imkoniyatlar yetishmasligi” sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, insonning salohiyatini ro‘yobga chiqarish imkoniyati kambag‘allik darajasini belgilaydi[3].

2. Kambag‘allikni qisqartirish siyosatining asosiy yo‘nalishlari

Kambag‘allikni kamaytirish siyosati kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi. Quyidagi yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

2.1. Ijtimoiy himoya tizimini rivojlantirish

ijtimoiy nafaqalar;

subsidiya va transferlar;

manzilli ijtimoiy yordam.

2.2. Bandlikni ta’minlash

Bandlik kambag‘allikni kamaytirishning eng samarali vositalaridan biridir. Yangi ish o‘rinlari yaratish, kichik biznesni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega[4].

2.3. Ta’lim va inson kapitalini rivojlantirish

Sifatli ta’lim kambag‘allikni kamaytirishning uzoq muddatli strategiyasidir.

2.4. Hududiy rivojlanish siyosati

Kam rivojlangan hududlarni qo‘llab-quvvatlash orqali hududlararo tengsizlikni kamaytirish mumkin.

3. Davlat dasturlarining konseptual asoslari

Davlat dasturlari kambag‘allikni qisqartirish siyosatining asosiy instrumenti hisoblanadi. Ular quyidagi konseptual asoslarga tayanadi:

3.1. Inklyuziv iqtisodiy o‘sish

---

[2] World Bank. Poverty and Shared Prosperity Report, p. 25

[3] Sen, A. Development as Freedom, p. 87

[4] ILO Report. Employment and Poverty Reduction, p. 44

Iqtisodiy o‘sish barcha qatlamlar uchun teng imkoniyatlar yaratishi lozim[5].

3.2. Manzillilik tamoyili

Yordam haqiqatan muhtoj qatlamlarga yo‘naltirilishi kerak.

3.3. Kompleks yondashuv

Kambag‘allikni faqat moliyaviy yordam bilan emas, balki ta’lim, sog‘liqni saqlash va bandlik orqali kamaytirish zarur.

3.4. Institutsional mexanizmlar

Davlat organlari, nodavlat tashkilotlar va xususiy sektor hamkorligi muhim rol o‘ynaydi.

4. O‘zbekiston tajribasi

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda:

“Temir daftar”, “Ayollar daftari”, “Yoshlar daftari” tizimlari joriy etildi;

kambag‘allikni qisqartirish vazirligi tashkil etildi;

kasb-hunar o‘rgatish va mikromoliyalashtirish dasturlari yo‘lga qo‘yildi.[6]

Bu choralar kambag‘allik darajasini kamaytirishda muhim natijalar bermoqda.

5. Xalqaro tajriba

Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar tajribasi shuni ko‘rsatadiki:

Xitoy kambag‘allikni qisqartirishda hududiy rivojlanish modelidan foydalangan;

Janubiy Koreya inson kapitaliga investitsiyalarni oshirgan;

Skandinaviya davlatlari kuchli ijtimoiy himoya tizimini yaratgan[7].

Xulosa

Kambag‘allikni qisqartirish siyosati ko‘p qirrali va murakkab jarayon bo‘lib, u iqtisodiy, ijtimoiy va institutsional omillarni o‘z ichiga oladi. Davlat dasturlarining samaradorligi ularning manzilliligi, kompleksligi va barqarorligiga bog‘liq.

Kelgusida quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratish lozim:

inson kapitaliga investitsiyalarni oshirish;

raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish;

ijtimoiy himoya tizimini takomillashtirish.

[5] O‘zbekiston Respublikasi Prezident qarorlari to‘plami, 2022, 56-bet
[6] OECD. Social Policy Studies, p. 63

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sen A. Development as Freedom. Oxford University Press, 1999.
2. World Bank. World Development Report 2020. Washington DC.
3. UNDP. Human Development Report 2021.
4. Ravallion M. The Economics of Poverty. Oxford, 2016.
5. OECD. Social Policy and Inequality. Paris, 2019.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari to‘plami. Toshkent, 2022.
7. ILO. World Employment and Social Outlook. Geneva, 2020.